

I. Глобальні трансформації безпеки в умовах стратегічної конкуренції

У фокусі сесії – глибинні зрушення у міжнародному безпековому середовищі, що виникають на тлі загострення стратегічної конкуренції, нової хвилі геополітичних викликів та еволюції світового порядку. Обговорюються структурні зміни у безпековій архітектурі, вплив геоекономічних факторів на безпеку, а також реакція західних альянсів на політику сили. Особлива увага приділяється війні росії проти України як каталізатору фундаментальних змін у регіональному та глобальному безпековому ландшафті. Аналізуються системні трансформації, що визначають майбутнє глобальної безпеки.

Ігор ТОДОРОВ

доктор історичних наук, професор
професор кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій
Ужгородський національний університет

ВИКЛИК ТРАНСАТЛАНТИЧНОЇ ЄДНОСТІ З БОКУ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА

Трансатлантична єдність - ключовий елемент глобального порядку, який сформувався після Другої світової війни. Вона втілюється передусім у стратегічному партнерстві між США та Європою, зокрема через Організацію Північноатлантичного договору, і спільні цінності демократії, ринкової економіки та верховенства права. Обрання Дональда Трампа президентом США у 2016 році вперше поставило на порядок денний поворот у традиційній американській зовнішній політиці.

Європейські партнери вже тоді відчували, що США більше не вбачають у пріоритету в трансатлантичному партнерстві. Трамп вже тоді неодноразово ставив під сумнів доцільність існування НАТО, називаючи Альянс «застарілим». Він публічно критикував європейські держави за недостатнє фінансування оборонних бюджетів, зокрема Німеччину. Певні кроки США робили без консультацій з союзниками: вийшли з Паризької кліматичної угоди, ядерної угоди з Іраном угоди про «відкрите небо» тощо. Слабка трансатлантична координація відкривала геополітичні можливості для суперників Заходу, зокрема Росії та Китаю.

Перша каденція Д. Трампа могла стати каталізатором внутрішньої дискусії в Європі щодо необхідності зменшення залежності від США у сфері безпеки та зовнішньої політики. З'явилися ініціатива PESCO (Постійна структурована співпраця у сфері оборони), почалося обговорення створення

європейських збройних сил, підвищення оборонних бюджетів окремих країн. Проте жодна з цих ініціатив не досягла помітної реалізації. Європа продовжувала покладатися на США як на безумовного союзника. Повернення Дональда Трампа до Білого дому у 2025 році стало серйозним потрясінням для глобального політичного ландшафту. Якщо під час першої каденції трансатлантична єдність лише зазнавала ерозії, то у другий термін адміністрація Трампа перейшла до відвертого демонтажу ключових елементів партнерства між США та європейськими союзниками. Нова адміністрація Трампа де-факто відмовляється від зобов'язань щодо колективної оборони. Найбільш помітним індикатором кризи трансатлантичної єдності став різкий перегляд адміністрацією Трампа зобов'язань США в межах НАТО. Президент Трамп заявив про небажання дотримуватися Статті 5 Північноатлантичного договору щодо колективної оборони, особливо щодо країн, які, на його думку, не виконують зобов'язання за оборонними витратами (Trump, 2025).

Вперше висунуті відверті територіальні претензії до союзників по НАТО - Данії та Канади. Одним із найрадикальніших кроків стало скорочення американської військової присутності в Європі та вихід США з низки спільних оборонних ініціатив, зокрема зі спільного командування в Європі. Це спричинило глибоке занепокоєння серед союзників, зокрема країн південної Балтії та Польщі.

Економічна політика другої адміністрації Трампа набула форми відкритого протекціонізму щодо європейських партнерів. У 2025 році було запроваджено мита на низку товарів з ЄС, включно з автомобілями, сільськогосподарською продукцією та електронікою. Ці заходи виправдовувалися міркуваннями «національної безпеки», хоча економісти розцінювали їх як політично мотивовану форму тиску (Will EU, 2025).

Зниження ролі США у вирішенні глобальних конфліктів сприяло формуванню геополітичного вакууму. Одним із найяскравіших прикладів стала ситуація в Україні, де нова адміністрація Трампа різко скоротила військову допомогу Києву й почала шукати «мирного врегулювання» шляхом переговорів із Москвою, без участі європейських союзників (Can Ukraine, 2025).

Водночас європейські союзники намагаються зробити все можливе, щоб зберегти США в орбіті трансатлантичної безпеки. Особливо це стало помітним під час підготовки саміту НАТО в Гаазі. Ще до офіційного вступу на посаду Президент США Дональд Трамп декларував намір домагатися від європейських союзників по НАТО значного зростання оборонних витрат. Утім, вимоги, які були озвучені офіційним Вашингтоном навесні 2025 р., виявилися набагато радикальнішими, ніж очікувалося: США наполягали на підвищенні базового стандарту витрат на оборону з 2% до 5% від ВВП держав-членів Альянсу. Під час неформальних консультацій на рівні міністрів оборони в Брюсселі державний секретар США Марко Рубіо підтвердив серйозність намірів Вашингтону. За свідченням учасників зустрічі, Рубіо попередив союзників про

наявність жорсткої умови: у разі відмови від виконання нових зобов'язань США можуть переглянути масштаби своєї військової присутності в Європі.

Однак, американська адміністрація продемонструвала певну гнучкість. Після переговорів сторони дійшли до компромісного рішення: фактичне підвищення оборонних витрат європейських країн буде обмежено рівнем 3–3,5% ВВП, а додаткові 1,5–2% включатимуть фінансування інфраструктурних і технологічних проєктів, які можуть мати стратегічне значення у військовому контексті. Зокрема, до таких витрат зараховуватимуть будівництво транспортних артерій, розвиток телекомунікаційної інфраструктури та заходи у сфері кібербезпеки. Таким чином, виникло сподівання досягання політичного балансу: адміністрація Трампа зможе позиціонувати таку домовленість як виконання власних вимог, у той час як європейські партнери зберігають фінансову та соціально-політичну керованість своїх бюджетів. Терміни цієї реалізації програми не розголошуються, імовірно йдеться про десятирічний період. Одночасно планується суттєве нарощування людського ресурсу у збройних силах, що пов'язано з необхідністю ефективної експлуатації збільшеного арсеналу техніки. В НАТО наголошують, що головний акцент нового оборонного підходу полягає не лише у кількісному збільшенні витрат, а в досягненні визначених цілей щодо бойової спроможності. Невиконання зобов'язань однією країною-членом, як підкреслюється, може створити загрозу для всієї системи колективної безпеки. Американська сторона рішуче наголошує на необхідності дотримання союзниками взятих на себе зобов'язань. Повторення ситуації з самітом у Уельсі (2014), коли більшість країн погодилися на цільовий показник у 2% ВВП, але фактично його дотримувалися лише шість держав до 2021 року, не буде допущено (Сидоренко, 2025, 5 червня).

Зміст підсумкової декларації саміту Північноатлантичного альянсу неминуче має включати окреме положення, що стосується Російської Федерації. Це обумовлено тематичним фокусом саміту, який присвячений питанням нарощування оборонних спроможностей та відповідного фінансування. Відтак, логічно та політично виправдано чітко окреслити причинно-наслідковий зв'язок між підвищенням оборонних витрат і агресивною зовнішньою політикою Росії, включаючи її збройне вторгнення на територію суверенних держав. У цьому контексті особливу важливість набуває недвозначне формулювання ролі Російської Федерації як держави-агресора, а також однозначне засудження її дій як таких, що суперечать нормам міжнародного права. Саме в цій частині декларації існує як можливість, так і обґрунтована потреба посилити риторику, закріплюючи політичну позицію Альянсу щодо джерела актуальної загрози євроатлантичній безпеці. Другий аспект, який має бути належним чином відображений у фінальному документі, має прикладне значення для України. Якщо країни-члени НАТО погоджуються на підвищення витрат на оборону і планують формалізувати це рішення у спільній декларації, доцільним є включення до відповідної формули пунктів, що стосуються прямої підтримки Збройних сил України та більш широкої безпекової допомоги українській

державі. Такий підхід відповідатиме логіці розширеної оборонної відповідальності НАТО та зміцнить координацію між Альянсом і країнами-партнерами у протидії спільним викликам (Сидоренко, 2025, 6 червня).

Втім такі позитивні сподівання мають враховувати і інші сценарії обумовлені зрадницькою політикою Д.Трампа. У відповідь на геополітичну дестабілізацію та втрату довіри до США, лідери ЄС та Великої Британії активізували зусилля зі створення європейської системи безпеки. Франція та Німеччина ініціювали розробку спільної концепції оборонного союзу, що включає єдине командування та власні механізми ядерного стримування.

Ці ініціативи супроводжуються дедалі частішими публічними заявами про необхідність «стратегічної автономії» Європи — як у сфері оборони, так і в зовнішній політиці, зменшуючи залежність від США як гаранта стабільності.

Отже, друга адміністрація Дональда Трампа стала каталізатором глибокої кризи трансатлантичної єдності. Втрата довіри, посилення економічної конфронтації, стратегічна дезорієнтація США та наступ авторитарних держав виявили структурні слабкості західного Альянсу. Водночас, ситуація стимулює Європу до формування самостійного політичного й безпекового курсу.

Станом на середину 2025 року, трансатлантична єдність більше не є ані геополітичною константою, ані ціннісною догмою. Вона потребує переосмислення або перезавантаження — вже на принципах рівноправного партнерства і нової багатополлярної реальності.

Список використаних джерел

- Can Ukraine fight without US aid? Seven questions to ask. (2025, May 29). *Center for Strategic and International Studies*. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/can-ukraine-fight-without-us-aid-seven-questions-ask>
- Trump casts doubt on willingness to defend Nato allies «if they don't pay». (2025, March 7). *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/us-news/2025/mar/07/donald-trump-nato-alliance-us-security-support>
- Will EU hardball secure trade deal with US as Trump renews tariffs? (2025, June 6). *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/06/will-eu-hardball-secure-trade-deal-with-us-trump-tariffs>
- Сидоренко, С. (2025, 5 червня). Компромiс iз Трампом. Що готує для України та союзників самiт НАТО у Гаазi. *Європейська правда*. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/06/5/7213110/>
- Сидоренко, С. (2025, 6 червня). Рецепт успiху на самiтi НАТО. Що може зробити Україна до зустрічi лiдерiв Альянсу. *Європейська правда*. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/06/6/7213235/>